

تکنیک‌های موفقیت در قرآن

امروزه موفقیت فرمول‌بندی شده است، کسانی که در جستجوی آن هستند، قبل از هر چیز نیازمند علم و آگاهی کافی نسبت به تکنیکهای آن می‌باشند. موفقیت معنا و مفهوم وسیعی به گستردگی ابعاد وجودی انسان دارد. علم و تجربه و عقل ثابت کرده‌اند که بخش عمده وجود نامرئی است، بنابراین معنای جامع و کامل موفقیت، مفهومی است که در بر گیرنده بعد نامرئی وجود انسان نیز باشد.

در تعریف موفقیت بسیار سخن گفته‌اند. حضرت علی (ع) موفقیت را از جاذبه‌های پروردگار می‌شمارد و در واقع هر اقدامی را که باعث رشد به سوی کمال مطلق و خالق آفرینش شود را می‌توان موفقیت می‌نامید. البته با توجه به تعاریف مختلف و گاهاً معارض، می‌توان نقطه اشتراکی را از میان آنها به دست آورد و آن حرکت حساب شده به سوی هدف ترسیم شده می‌باشد.

انسانها در زندگی دچار خطای بزرگی می‌شوند که کمترین دست آورد آن عقب ماندگی و استعداد سوزی می‌باشد. آن اشتباه بزرگ این است که اعتقاد به پیشرفت، تکامل و رشد افراد در زندگی را معلول (شانس) می‌دانند. در حالی که شانس افسانه‌ای موهوم و بی پایه است. به اعتراف تمام راوتنسانان انسان، موفق خلق شده است. پروفیسور وین دایر در بیان علت این موضوع می‌گوید: «صدها میلیارد اسپرم موجود در قطره‌ای کوچک، در یک مسابقه شنا، با تمام قوا به تعقیب تخمک پرداخته‌اند و تو محصول لقای تنها اسپرم برنده با آن تخمک هستی. بنابراین تو برنده مسابقه‌ای هستی که احتمال پیروز شدن در آن یک به چند میلیارد بوده است.»

آری این است معنی این که انسانها موفق خلق شده‌اند از طرفی دیگر ذهن و اندیشه خواستگاه موفقیت است. هر انسانی باید این اندیشه را بپذیرد که موفقیت حق اوست. تمام متدهای موفقیت در پی این‌اند که انسان را به این نکته توجه دهند. آنگاه است که انسان خود، حساب شده در پی به دست آوردن حق خود بر می‌آید.

تکنیکهای موفقیت و یا همان اصول کلی موفقیت در اسلام - با محوریت قرآن - موضوعی وسیع و دامنه دار است و به طوری که معیارها و روشهای ناب و در عین حال کاربردی در سراسر آیات قرآن قابل استخراج است. به جرأت می‌توان گفت که مبانی و اهداف موفقیت در قرآن به نسبت دیگر روشهای متداول، جامع تر و کارآمدتر و مؤثرتر می‌باشد. لذا در این نوشته قصد آن داریم تا به گوشه‌ای از اصول کلی موفقیت از دیدگاه اسلام - با محوریت قرآن - بپردازیم.

۱. صبر و درنگ

اساس موفقیت، صبر است. تجربه نشان داده است که عجله در غالب موارد ثمر بخش نیست. حتی داشتن برنامه در طول زندگی بدون صبر کار به جایی نخواهد رساند. صبر زمینه‌های لازم را برای انجام و به مقصد رسانیدن کارهایتان فراهم می‌سازد. از این رو قرآن صبر را در کنار رفتارهای نیک و موفق قرار داده است. از این رو نباید هیچگاه عجله به خود راه بدهید. این را بدانید که درنگ، درهای بزرگ را به روی شما باز خواهد کرد. یکی از آن درها، (متانت) است. صبر انسان را به متانت آن هم در فراز و فرود زندگی سوق می‌دهد و موجبات تقویت اراده را فراهم می‌سازد.

صبر داشته‌های شما را محفوظ می‌دارد. و زمینه ساز عملکردهای آینده‌تان خواهد بود. قرآن کریم انسان موفق را انسانی شکیبی می‌داند و پاکدامنی و وارستگی از هرزگی از نتایج آن می‌داند. در اجتماع نیز آن را عامل حفظ اتحاد جامعه و مانع از اقدامات عجولانه و خودسرانه که موجب تزلزل هیبت و شخصیت می‌گردد، می‌داند.

انسان شکبیا همیشه بزرگوار و شریف است. در انتخابها بهترین ها را انتخاب می کند لذا در کارها تلاش بیشتر و هدفمند دارد.

قرآن کریم انسان شکبیا را با صفاتی چون کینه توزی، بدخواهی و حسادت بیگانه نمی داند بلکه او را شادترین مردم می داند. شادی های مردم برایش رنج آور نیست و از شاد بودن دیگران ناراحت نمی گردد. همه را دوست دارد و به راحتی از خطاهای دیگران می گذرد و به موفقیت و سرنوشت دیگران علاقه مند است. نه افسرده است و نه ناراحت برخورد مدیریت حساب شده دارد و دیگران را برای بهتر شدن ترغیب می کند. انسانهای موفق این گونه اند.

۲. هدف شناسی و هدف گذاری

الف) هدفهای ارزشمند

شالوده و پایه موفقیت هدف است. قرآن کریم موفقیت را در گرو داشتن هدف می داند و اساساً برای افراد بی هدف، موفقیت واژه ای بی معنی است زیرا این گونه افراد مسیری را برای پیمودن ندارند تا در رسیدن به آن، میزان موفقیت آنها سنجیده شود.

در مورد هدف شناسی و تعیین نوع هدف نیز قرآن کریم ملاک هایی دارد. اصل ارزشمندی هدف در قرآن به تناوب مطرح شده است. از جمله هدف های ارزشمند می توان از حیات و زندگی یاد کرد. آیه ۹ سوره فاطر هدف از باران که حاصل عملکرد منظم طبیعت اعم از دریا، باد، ابر و توده های هواست، حیات و زندگی در زمین می داند جستجوی حقیقت نیز یک هدف ارزشمند است که به تبع آن حق پذیری خواهد بود.

ایمان به ماوراء و درجه یقین به آن یکی از اهداف مطرح شده در قرآن است. انسان موفق می تواند با هدف رسیدن به ایمان و شناخت حقیقت ماوراء زمینه های زندگی سالم و مطلوبی را فهم سازد. از دیگر اهداف ارزشمند می توان به پاکدامنی و پرهیزگاری اشاره کرد. اینکه یک فرد برای اینکه در دنیا انسانی وارسته باشد و تلاش کند خود را به قله های وارستگی برساند هدفی ارزشمند و در خور تکریم است.

از دیدگاه قرآن انسان موجودی کاملاً پر رمز و راز است چه از جنبه جسمی و مادی و چه از بعد روحانی و ماورائی. لذا انسان را دعوت به (خودآگاهی) کرده و معتقد است که انسان موفق انسانی است که نگاهی به درون خویش بیندازد و تمام نیازها و کاستیها و نیز آرزوها و خواسته هایش را بشناسد. لذا خودآگاهی (خودشناسی) را یک هدف بزرگ و ارزشمند می داند.

قرآن کریم در مقام معرفی هدف ارزشمند بر (پرستش خداوند) تأکید دارد. و اساساً انسانی را موفق می داند که بالاترین اهداف و در عین حال ارزشمندترین آنها را داشته باشد و نیز رسیدن به قله های موفقیت و کرانه های سعادت را در گرو داشتن هدفی این چنین می داند. لذا در دیدگاه قرآن آن از بزرگترین و ارزشمندترین هدف شمرده می شود به گونه ای که آن را از اهداف اولیه و اساسی آفرینش می داند. از این رو موفق ترین انسانها، افرادی هستند که زمینه سعادت و خوشبختی را در سایه پرستش خداوند در خود و نیز در میان جامعه فراهم می سازند.

ب) تأکید بر هدفهای عالی

قرآن کریم - چنان که پیشتر گذشت - هدفهای ارزشمند را اهداف عالی و بزرگ می داند. ولی در مسیر رسیدن به

آن مقاصد، موانع و سختی هایی نیز به دنبال دارد. قرآن کریم رسیدن به موفقیت را منوط به تلاش بی وقفه می داند و تأکید می کند که هدف نباید در روزمرگی و گردابهای خواسته ها و تمایلات پست فراموش شود. لذاست که یادآوری و تأکید بر اهداف بزرگ انسان را از انحراف و کاستی مصون می دارد. آنچه که انسان موفق را از دیگران متمایز می سازد، داشتن هدف و انگیزه است. از این رو قرآن کریم بر نقش تعیین کننده هدف و انگیزه در کام یابی ها و ناکامی ها و به تبع آن پاداشها و کیفرها تأکید کرده و انسانها را به داشتن اهداف و انگیزه های مثبت، پویا و بزرگ دعوت می کند.

۳. روحیه مثبت و با نشاط

انسانهای موفق افرادی مثبت گرا و با نشاط و سرزنده می‌باشند؛ کسانی که دارای افکار کاملاً مثبت، پایدار و دارای قلبی مطمئن و شاد هستند، موانع را بزرگتر از آنچه هستند، نمی بینند و به آینده با دیدی مثبت و به دور از دغدغه و اضطراب و در عین حال منطقی و واقعی می نگرند که حاکی از روحیه بلند و قوی آنهاست. همانطور که گفتیم این گونه خصوصیات از انسانهایی سر می زند که دارای روحیه ای قوی و با ثبات باشند. تا در جریان زندگی تأثیر نگرفته و خود را نیازند از این رو قرآن کریم به عوامل پیدایش زمینه های تقویت روحیه اشاره کرده است.

الف) داشتن دانش و بینش از عوامل اصلی تقویت روحیه به شمار می رود. اندوخته های خود را بالا ببرید و به مشکلات و موانع با بینش و دیدی منطقی و حقیقی بنگرید آنگاه است که خواهید فهمید هیچ بن بستى در کار نیست. بزرگترین موانع، بیشترین راه و حل ها را در خورد دارد. فقط کمی به خود و به مشکل بیندیشید. غالباً تزلزل روحیه و اراده ناشی از جهل به مانع و بزرگ نمایی آن است. مثبت بنگرید و همه چیز را شدنی بدانید زیرا برای انسانهای موفق هیچ چیز غیر ممکن نیست.

ب) انسانها دارای دو بعداند: بعد مادی و بعد روحی و روانی. قرآن کریم موفقیت را در صورتی ممکن می داند که افراد در هر دو بعد ترقی و پیشرفت داشته باشد از این رو جهت تقویت و سلامت جسم به برخی ریاضت های جسمی و غذایی مانند روزه و برای تقویت روحیه نشاط و آرامش به عبادت و راز و نیاز دعوت می نماید.

ج) داشتن اعتماد به نفس از عوامل دیگر تقویت روحیه و خلق نشاط و مثبت اندیشی است. موفق ترین انسانها آنهایی هستند که اعتماد به نفس بالاتری دارند. افرادی که پشتوانه و تکیه خود را موجودی قرار داده‌اند که همه کارها برایش ممکن و آسان است، به بالاترین اعتماد به نفس نائل خواهند شد. اینگونه افراد شادترین افراد و مثبت ترین آنها هستند. کسانی که معتقدند تکیه گاه آنها از مشکلاتشان بزرگتر و قوی تر است! قرآن این روحیه را توکل می‌داند.

د) یادآوری موفقیت ها و حماسه آفرینیهای فرد در طول زندگی زمینه های تکرار آن را در آینده فراهم می سازد. به واقع گذشته هر فرد آینه تمام رخ آینده وی است. هیچ گاه داشته های موفق خود را فراموش نکنید. شما در گذشته موفق بوده اید زیرا موفقیت در زندگی شما وجود داشته است فقط کافی است موفقیت خود را در آینده افزایش دهید

۴. سخاوت و بخشش

سخاوت و بخشش از روشهایی هستند که فرد را هم در زندگی فردی و هم در زندگی اجتماعی موفق تر و پایه و بنیاهی یک زندگی سراسر موفق را مستحکم تر می سازد. این گونه افراد در مکالمات روزمره، دوست یابی و در کل در برخوردهای اجتماعی جا افتاده تر و مورد توجه دیگران اند. این خود موفقیتی بزرگ است از این رو قرآن کریم انسانها را به بخشش بی پایان حق توجه می دهد و آنها را به بخشش و سخاوت فرا می خواند. ناگفته نماند که قرآن کریم به موازات این فراخوان، بخشش بی رویه را توصیه نمی کند بلکه به تعادل اصرار داشته و از زیاده روی و نیز تنگ نگرایی نهی می کند. و بهترین بخششها را خالص ترین آنها می داند.

۵. معاشرت مؤثر

برای رشد و موفقیت شما ناچارید تا با افرادی موفق در ارتباط باشید و یا حداقل اطراف شما دوستانی نااهل نباشند تا مانع پیشرفت شما گردند. محیط گرچه خود را بر انسان تحمیل نمی کند ولی اثر گذاری آن غیر قابل انکار است. لذاست که قرآن انسانها را به پیامدهای شوم معاشرت با نا اهلان بر حذر می دارد. و با توجه به اینگونه سرنوشت انسانها به نوعی به یکدیگر گره خورده است و از طرف دیگر افراد ناگزیرند با یکدیگر ارتباط و تعامل داشته باشند لذا انتخاب افرادی موفق و همراه را برای خود و فاصله گرفتن از فضای مسموم و ناامید و منحرف حاکم بر توده های نااهل موجب تسریع و تسهیل در رسیدن به اهداف ترسیم شده می شود. خصوصا اگر انسانهایی را که با آنها معاشرت می کنید یا شما هدفی مشترک داشته باشد، رسیدن به مقاصد دست یافتنی تر خواهد بود.

۶. یادآوری داشته ها و حفظ آن

پیش از آنی که بخواهید چیزی به دست آورید باید آنچه را که دارید حفظ کنید و داشته های خود را بشناسید و دائما به ذهن یادآور شوید. با این عمل شما شناخت بیشتری پیرامون نیازهایتان پیدا کرده و هدفتان واقعی تر و سهل الوصول تر خواهد شد. قرآن کریم با تأکید بر اینکه یادآوری و فراموش نکردن امکانات و داشته های مادی و معنوی نوعی سپاس نعمتها محسوب می شود، می فرماید که سپاس گذاری و شکر آنچه داریم زمینه را برای ارتقاء داشته ها و ازدیاد آن و حرکت به سوی جلو مهیا می سازد.

در منطق قرآن رمز شکوفایی و بالندگی، یادآوری نعمتهاست که به تبع آن احساس مسئولیت و سپاس گذاری و به کار بستن آن برای پیشرفت را به دنبال خواهد داشت. از این رو قرآن یادآوری، را در کنار شکرگذاری آورده است. و این گونه می توان نتیجه گرفت که یادآوری داشته ها، انسانها را به ترسیم اهداف ارزشمند - که در رأس آن پرستش خداوند است - سوق می دهد.

۷. تلاش و کوشش

آنچه مسلم است این است که ترسیم اهداف بزرگ و تئوریهای موفقیت منهای تلاش و کوشش و سخت کوشی طاقت فرسا به شوخی و تمسخر خویش شبیه تر است تا یک متد و برنامه از این رو از روشهای تأثیر گذار و عمده در رسیدن به اهداف، تلاش مستمر و هدفمند است. قرآن کریم تنها چاره رهایی از سردرگمی ها و سختیهای روزمره را تلاش و کوشش بی وقفه می داند. و پیامد هر کوششی را آسانی و وصول به هدف دانسته و هر جوینده را یابنده می داند. و

در واقع موفقیت ها همیشه با سخت کوشیها همراه بوده است.

۸. همکاری و همیاری

یکی دیگر از روشهای رسیدن به موفقیت همکاری و همیاری است. اصولاً انسانهای موفق به تنهایی نمی توانند طعم پیروزی و پیشرفت را بچشند. هر موفقیتی از فعالیتهای گروهی و جمعی نشأت می گیرد. گرچه ما موفقیت ها را در افراد خلاصه می کنیم و می شناسیم ولی در واقع اینگونه نیست.

به هر حال معیار ارزش همکاری-تکیوکاری، پرهیزکاری و صداقت در رفتار است. همکاری خوب و شایسته در موفقیت افراد به طور خاص و موفقیت اجتماع به طور عام نقش بسزایی دارد. همه در قبال موفقیت و ناکامی یکدیگر مسئول بوده و برای تحقق گروه و جمعی موفق باید یکدیگر را یاری رسانیده و همکاری و همیاری کوتاهی نکنیم.

۹. عفو و گذشت

عفو و گذشت یکی از مؤثرترین عوامل موفقیت به شمار می رود. این نکته زمانی واضح تر خواهد شد که بدانیم هیچگاه جوامع با انتقام و قصاص صرف به موفقیت نرسیده اند و نیز جوامع موفق کمتر به سراغ انتقام می روند. خصوصاً اگر فرد دارای هدفی ارزشمند و مقدس باشد. اینگونه است که افراد نیز برای طی ساحل ترقی باید در برنامه خود عفو و گذشت را در نظر بگیرند و این بدان جهت است که به کار گیری این عنصر در جامعه و موجبات اتفاق و همدلی را در آنها فراهم و زمینه را برای تحقق برخی روشهای مؤثر همچون همکاری و همیاری، معاشرت و روابط اجتماعی و... هموار می سازد.

البته باید یادآور شد که عفو و گذشت بی رویه و افراطی قابل توصیه نیست بلکه معیار عفو واقع بینی و مصلحت اندیشی است تا از هر گونه سوء استفاده جلوگیری گردد. در مجموع عفو پرتویی است از صداقت در رفتار و پرهیزکاری که موفقیت جز با آن قابل تحقق نیست.

۱۰. مردم داری و مردم دوستی

همانگونه که پیشتر گفتیم انسان به تنهایی می تواند به قله های سربلندی و موفقیت دست یابد. مردم بسیار نقش تعیین کننده و کلیدی ای دارند. انسانهای موفق عموماً از جوامع موفق بروز می کنند. زیرا زمینه های مستعد شکوفایی آنها فراهم تر است. از طرفی دوستی، عشق ورزیدن به مردم، مردم داری، جوشیدن با مردم و همدلی و همکاری با آنها خود یک موفقیتی بزرگ است.

موفق ترین افراد، خیر خواه ترین آنها یند به مردم و این خیرخواهی موجب می شود تا اینگونه افراد علاوه بر خود به اصلاح میان مردم بیاورند. فرصتهای پیشرفت جامعه را نیز فراهم کنند. و چنین است که موفق ترین انسانها از میان توده مردم برمی خیزند.

۱۱. نصیحت پذیری

استفاده از نظرات دیگران و بهره‌گیری از نقد و ایرادات دیگران اساس پیشرفت است. افراد غالباً نمی‌توانند کمبودهای خود را ببینند و بپذیرند و با دید منطقی و واقعی بدان بنگرند، از این روست که نقصان‌ها و کمبودها بر ایشان پوشیده خواهند ماند. لذا برای برداشتن موانعی که در وجود فرد رسوخ کرده است، ناگزیر باید از دیگران کمک گرفت. این همان نصیحت پذیری است. گرچه یادآوری موانع و کمبودها برای آنان کمی سخت و دشوار است. ولی هیچگاه از باد مخالف نترسید. زیرا این باد مخالف است که بادبادک را بالا می‌برد. اگر به صعود و پیشرفت می‌اندیشید خود را در معرض نظرات دیگران قرار دهید تا سریعتر به آنچه می‌خواهید دست یابید.

قرآن کریم با بیان این عنصر و اهمیت آن پا را فراتر نهاده و نصیحت پذیری را معیار شناخت رهبران موفق و بزرگ می‌داند و رهبران ناموفق و ناصالح را متهم به نصیحت‌گریزی می‌کند. از طرفی نقد و نصیحت را در نظام اجتماعی ضامن سلامتی روانی افراد و حتی موجب اصلاح معیشت و زندگی مادی می‌داند تا آنجا که آن را بر همه افراد لازم و یک وظیفه عمومی می‌داند. پس بیایید برای موفقیت خود و دیگران کمی به یکدیگر توجه کنیم و هیچگاه از نصیحت دیگران نهراسیم و بدانیم که هر آنچه نقد می‌شود بدین معنی است که ارزش توجه و نقد را دارد.

کلام آخر اینکه به خود برگردید و نگاهی به خود بیاندازید. نیازهایتان را بشناسید، هدف را ترسیم کنید و با کمک دیگران و در کنار آنها، حرکت کنید و بدانید همیشه می‌توانید به خالق موفقیت تکیه کنید هیچگاه از شکست نترسید که بزرگترین پیروزیها از درون شکست‌ها بدست می‌آید. پس اضطراب و استرس را از خود دور کنید. با قلبی مطمئن و آرام پیش به سوی فتح قله‌های موفقیت!!!

آیات مورد استناد:

بقره، ۱۰۹	دخان، ۵۸	مائده، ۷	توبه، ۱۲۸
هود، ۱۱	نمل، ۳۶	لئن شکرتم لازیدنکم	نساء، ۱۱۴
نمل، ۱، مریم، ۸۴	داریات، ۵۶	اعراف، ۶۹	کهف، ۱۱۰
لقمان، ۱۷	اعراف، ۸۰-۸۱، قصص، ۷۳	فرقان، ۶۲	و شاورهم فی الامر
مریم، ۶۵	مائده، ۲۷-۳۱	نمل، ۱۱۴	بقره، ۲۰۴-۲۰۷
نساء، ۳۵	یونس، ۴۰ - توبه، ۷۴	لیل، ۴	امروا بالمعروف و نهو عن المنکر
اعراف، ۸۷	نساء، ۷۶	ان مع العسر یسراً	ان مع العسر یسری
انفال، ۴۵	نساء، ۱۰۴	مائده، ۲	
نمل، ۱۲۶	بقره، ۱۵۳	فرقان، ۳۵	
عنکبوت، ۵۸-۵۹	آل عمران، ۱۷۲	بقره، ۱۷۸	
فصلت، ۳۵	هود، ۱۰۸	بقره، ۲۱۹	
نمل، ۸۱	فرقان، ۶۷	بقره، ۲۸۶	
وعد، ۲	بقره، ۲۶۴	آل عمران، ۱۳۴	
زمر، ۲۸ - قصص، ۷۳	مدثر، ۳۵	بقره، ۸۳	